

2. A kolozsvári m. kir. Ferencz-József Tudomány-Egyetem tanrende szintén maga jelöli meg a bölcsészeti előadások tárgyát a következőkben:

Aristoteles és philosophiája, heti 2 óra dr. Szász Bélától.

Az erkölcstan második (alkalmazott) része, heti 4 óra, ugyanattól.

A nevelés elmélete, heti 3 óra dr. Felméri Lajostól.

Válogatott fejezetek a psychológiából, heti 2 óra, ugyanattól.

Ezenkívül philos. tárgynak kell tartanunk a jog- és államtudományi kar tanrendébe sorolt következő előadásokat.

Bölseleti jogtan, heti 5 óra dr. Jenei V.-től.

Módszertan, heti 1 óra, ugyanattól.

3. A pozsonyi kir. Akadémián:

Ethika, heti 4 óra dr. Pauer J.-től.

A paedagogia történelme, heti 3 óra, ugyanattól.

A logika alaptanai, heti 2 óra, ugyanattól.

Jogbölcsészet, heti 8 óra dr. Scheffer V.-től.

Grotius és Hobbes, heti 1 óra dr. Kuncz I.-től.

4. Az egri érseki joglyceumban:

Művelődéstörténet, heti 4 óra Stephanovszky S.-től.

Jogbölcsészet, heti 8 órán dr. Martinovich J.-től.

5. A nagyváradi kir. jog- és államtudományi karban (helybenhagyatott a nm. vallás és közoktatási m. k. miniszt. 1885. aug. 18-ai 24633. sz. a. kelt rendeletével).

Jogbölcsészet, heti 8 óra dr. Hoványi Gy.-től.

Művelődéstörténet, heti 4 óra dr. Személy Kálmántól.

Logika, heti 2 óra dr. Nemes I.-től.

6. A kecskeméti ref. jogakadémián:

Jogbölcsészet, heti 8 óra Nagy F.-től.

Bölcsészeti erkölcstan, heti 4 óra dr. Beliczay J.-től.

Művelődéstörténet, heti 4 óra dr. Kovács P.-től.

Naturalismus a büntetőjogban, heti 1 óra, ugyanattól.

7. A pécsi püspöki lyceum jog- és államtudományi karában:

Bölcsészeti erkölcstan, heti 4 óra Rézbányai Jánostól.

Jogbölcsészet, heti 8 óra dr. Lukács A.-től.

(Folytatjuk.)

A budapesti kir. tud. egyetem jelen tanévét megnyitó, dr. Antal Gy. jogikari dékán által tartott ünnepi beszédből közöljük az ide mellékelt részletet, nyílt tanujelét a possitivismus hódításának:

Két okom van arra, hogy a rendkívüli munkásság és a rendkívüli kötelesség teljesítése iránti óhajomnak kifejezést adjak.

Az első: a tudományok fejlődésének rendkívüli mérvében rejlő dogmaticai ok.

Elemezzük ezen okot részletesebben. Ujabb időkben a természet-tudományok fejlődése következtében a tudománynak mind módszere, mind anyaga teljesen megváltozott. A módszer más, — az anyag hasonlíthatatlanul bővebb lett.

Az inductiv — helyesebben az objectiv módszer szerinti ismeretszerzésnél a tünetmények vagy viszonyok törvényeinek megállapítására nem is gondolhatunk mindaddig, míg azok elemeit és feltételeit részletesen, — kétséget kizárólag — bebizonyítva nem ismerjük.

Ez oknál fogva a leíró tanok a részletek felfedezésében, — az elméleti tudományok pedig a felismert részletek alkalmazásában és törvénynyé emelésében végtelen feladatok előtt állanak.

Az anorganicus világra vonatkozó leíró tanok (geologia, mineralogia és némileg a paleontologia) részletekben keresik az összefüggést az organicus világgal; az organicus világra vonatkozó leíró tanok (növény-, állattan-, anthropologia) ismét egyrészt maguk között, másrészt a superorganicus-socialis világgal.

Az ezen tünetményekre vonatkozó elméleti tudományok, u. m. az anorganicus világra nézve a physika és chemia, — az organicus világra vonatkozólag a bio — illetőleg physiologia, — a társadalmi azaz superorganicus viszonyokra vonatkozó sociologia a legszorosabb összefüggésben állanak egymással, úgy, hogy az anorganicus világra vonatkozó törvénynek hódol a növény- és állatvilág is, csakhogy ezek mellett és ezeken kívül még külön specialis bio-, illetőleg physiologiai törvényei is vannak és ismét az organicus világra vonatkozóknak hódol a superorganicus is, csakhogy azok mellett és azokon kívül specialis társadalmi törvényei is megkülönböztetendők.

A mint látjuk, uraim, nincs ellentét a különböző tudományágak között, sőt annyira és oly szorosan függenek össze, hogy egyik a másika nélkül, különösen a fentemlített sorrendben, az utóbbiak a megelőzők nélkül tudományosan nem is ismerhetők fel. Mathematica, physika, chemia, biologia illetőleg physio-psychologia és sociologia azon sorrend, melyben minden következő valamennyi előbbinek törvényeire és elveire utalva van.

Ebből következik, hogy a legegcomplicáltabb socialis viszonyok törvényeit, az azokat megelőző, egyszerűbb viszonyokkal foglalkozó tudományok törvényeinek ismerete és alkalmazásba vétele nélkül felismerni, annál kevésbé megállapítani nem lehet.

Ki tehát a sociologia legegcomplicáltabb viszonyait meghatározó törvények ismeretéhez emelkedni — tudományos alapon — akar, annak a mathematica legegyszerűbb törvényeitől kiindulva a physica, chemia, biologia és physio-psychologia röögös utain kell áthaladni.

Ebből következik most már, hogy nem a legkönnyebb, hanem éppen a legnehezebb (mert legcomplicáltabb) tudományágak képezik a socialis tudományokat. De következik egyuttal az is, hogy a felszínen uszó közvéleménynek milyen téves az erre vonatkozó felfogása.

Az az idő ugyanis régen eltűnt, mikor a metaphysikusok az egyén szellemi és érzéki tulajdonságából kiindulva a jog- és államtudományok terén a legphantastikusabb rendszereket pusztán a fegyelmezett elme szigorú következtetésével állapították meg.

Most, a socialis törvények kifejtésénél, az objectiv módszer azon utait és eszközeit kell alkalmazásba vennünk, melyeket az ethnographia, ethnologia, anthropologia, physio-psychologia, statistica nyujtanak, — melyek ismét feltételezik a tudományok sorrendjében föntebb említett természettudományokat. Így fogva fel a jog- és államtudományokat, mint megannyi más előző tudomány tanait feltételezők és a legcomplicáltabb viszonyokra vonatkozók, a legkitartóbb munkát és a leg-sokoldalubb foglalkozást követelik.

Ezen összefüggésben tekintve a tudományágakat, látjuk, hogy egymásra vagyunk utalva, különösen a természettudományokkal foglalkozók valóságos bányászai a socialis tudományoknak. Minden egyes fölfedezett törvényük a socialis viszonyok általakulásának egész sorát vonja maga után. Hogy csak egy példával éljek: a chemiának azon fölfedezése, mely szerint az állati és emberi vérszemesék között absolut különbség létezik, a socialis tudományok egyik ágában (a büntetőjogban, különösen a ölés és testi sértés bizonyítási tanában) kiszámíthatlan előnyöket vont maga után.

A tudományok ezen sora mellett szabad-e arra még csak gondolnunk is, hogy mi csak az előirt kötelesség keretére szoritkozva töltjük el egyetemi életünk drága éveit?
